

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ת ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חומם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ט חשון תשע"ט

מסכת מנחות ע"ט - פ"ה ♦ מכשירין א', ד' - ב', ג'

גליון מס' 1014

השבוע בגליון

- ♦ מתנות לאביונים מכספי מעשר
- ♦ מתנות עניים, כדי לשמחם בלבד?
- ♦ הנודר לצום ביום של תענית ציבור
- ♦ אשה שנדרה לעלות על קברי צדיקים
- ♦ אברהם אבינו - הכהן הגדול הראשון
- ♦ "הר המוריה" על שום מה

- ♦ כהן גדול בלי שמונה בגדים?
- ♦ מצוות ביכורים, חנוכה ו"קדשים"
- ♦ באיזה שמן אירע נס פך השמן

- ♦ הדלקת נרות חנוכה בשמן זית שאינו ראוי לאכילה
- ♦ ייחודים וכוונות
- ♦ כך תחלק את מצות ה"חבורה"
- ♦ מה עדיף, יין משוכח לקידוש, או שמן מזוקק לנרות שבת
- ♦ מעלת אפיית חלות לכבוד שבת קודש
- ♦ כך תכבד את שולחנך כמזבח

דף פב/א כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין

מתנות לאביונים מכספי מעשר

הוראה משמעותית ביותר בהלכות צדקה - מקורה במשנתנו. המהרי"ל נזקק להלכה זו בעת שנשאל (שו"ת סימן נ"ו) לגבי מתנות לאביונים בפורים: "אם אדם יוצא מצות מתנות לאביונים במה שנותן להם מעות של מעשר". מקור השאלה בספק האם תקנת חכמים ליתן מתנות עניים בפורים הרי היא תקנה בגדרי מצוות צדקה, שהיא חובה לתת ממון, או שמא עיקרה של תקנה זו לשמח את לב העניים על ידי ממון.

מתנות עניים, כדי לשמחם בלבד? אם חובת נתינה היא, לא ניתן לפתור חוב ממון אחד על ידי חוב שמחם, מה לנו באיזה אופן עשה כן, אם על ידי מעות מעשר או על ידי מעות חולין, עיקר שמחם. המהרי"ל מכריע כצד הראשון, שחובת נתינה היא, וממילא יש לקיים את מצוות מתנות עניים מכספי חולין בלבד, שכן, למדנו במשנתנו לגבי הנודר קרבנות, כי **"כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין"**. אכן, ה"מגן אברהם" (או"ח סימן תרצ"ד ס"ק א') מציינו, כי לאור דברי המהרי"ל, הרי שאת שתי המתנות שחובה ליתן לעניים מעיקר הדין, יש לתת מכספי חולין, אך אם בא להוסיף, "מוסיף מכספי מעשר" שהרי מעות אלו כבר אינם בגדר חובה, וכן הביא ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק ג'). ועיין בשו"ת "פני יושע" ח"א סימן ב'). יסוד זה, שלא ניתן לפתור שני חיובים על ידי מעשה אחד, מוזכר על ידי הפוסקים בהקשרים רבים, אך נתמקד במקרה סבוך במקצת שעליו כתב המהרי"ל (סימן קי"ח).

הנודר לצום ביום של תענית ציבור: ברור לכל, כי אדם המקבל על עצמו להתענות ביום מסוים, ולאחר מכן התברר לו כי ביום זה חלה תענית ציבור, לא יצא ידי חובת נדרו, שהרי ממילא היה חייב לצום, ובנדרו התכוון לקבל על עצמו צום ביום שבו הוא רשאי לאכול.

הנודר לצום ארבעים יום הכוללים תענית ציבור: והנה, מעשה באדם שנדר על עצמו להתענות מבוקר עד ליל במשך ארבעים ימים רצופים, ולאחר מכן התברר לו, כי בתוך ארבעים יום אלו, חל אחד מן הצומות שחובה להתענות בהם. לכאורה, אדם זה צריך לשוב ולהתענות מתחילה את ארבעים ימי הצומות שנדר על עצמו, שהרי "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין", ולא ניתן לפתור שני חיובים במעשה אחד שאינו יכול להכיל בתוכו אלא חיוב אחד בלבד.

תענית ארבעים יום - צער ללא הפסקה: אולם, המהרי"ל הכריע, כי אין הדבר כן. זאת, מאחר שהמקבל על עצמו להתענות ארבעים יום רצופים, מתכוון לזכך את עצמו על ידי הצער שנגרם לו בשל הצום הממושך, ארבעים יום רצופים. מעתה, יהודי זה עמד בדבריו ולא זז מהם כמלא

דבר העורך

מכתב ממקסיקו

במקסיקו העיר, עיר הבירה של מדינת מקסיקו, מתגוררים כשלושים מליון בני אדם. אחוז קטן מהם יהודים, כשמונים אלף, כ"י. אלפי יהודים טבולים בים של מליוני נכרים, וממכתב מרגש ששלח אלינו לפני כעשר שנים "מגידי שיעור" כולל אחד בגולה", אנו למדים כי בכל מקום אור התורה מחכים את הנשמעות ומלהיבן לקיום ייעודו של היהודי עלי אדמות.

אור לכ' טבת, בבא קמא י"ח, שנת תשס"ט לכבוד מערכת העלון הפלא והחשוב "מאורות הדף היומי", שלום וברכה וכט"ס.

גם במקסיקו הרחוקה הננו מתבססים מהעלון גם בפלא שלכם, עד עתה בלשון הקודש, ולאחרונה גם בשפת המדינה, ספרדית, ישר כחכם!

מצורפים בזה דברים שכתבת, שיתכן שיש בהם תועלת לרבים, לחיזוק לימוד התורה בכלל ולימוד הדף היומי בפרט.

זה לי עשרים שנה בביתך...

בכותרת זו הוא מכתיר את מכתבו, וממשיך: לפני כעשרים שנה בכולל ארם צובה דמקסיקו, ביום כ"א טבת שנת תשמ"ט לפ"ק, ניגש אלי אדוני אבי מו"ר הגאון הר"ר אברהם ברוך זצ"ל, מייסד הכולל ארם צובה, ומקים עולה של תורה במקסיקו, והודיע לי: בני! בשעה שמונה הערב יתכנסו קבוצה של בעלי בתים חשובים לשמוע ממך שיעור בדף היומי, נא להכין! באותו ערב בשעה שמונה ישבנו בס"ד ללמד במסכת מנחות דף כ"ח ובס"ד השיעור עדיין ממשיך, פעמיים ליום ביתר שאת ויתר עוז. עתה בשעה שמתקרב שוב יום כ"א טבת שנת תשס"ט, והנני עומד בס"ד במשמרת זו למסור שיעור בדף היומי עשרים שנה, ליבי מתמלא ברגשי שבח והודאה להקב"ה

עילוי נשמת

הר"ר **אריה דוד** ז"ל

ב"ר משה מאיר הכהן פינק ז"ל נלב"ע כ"ב בחשון תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **יוסף דוד לנדאו** ז"ל

ב"ר יעקב שמעון ז"ל נלב"ע כ' בחשון תשל"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו הר"ר אפרים ברנד וזוג מרת חוה שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

מרת **טובה בורנשטיין** ע"ה ב"ר משה אליעזר ז"ל

נלב"ע כ' בחשון תשנ"ב **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

נימה, שהרי הגיע למצב של צער הבא על ידי תענית של ארבעים יום... וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך" אור"ח סימן תקס"ח סעיף י"א ועיין שם ב"מגן אברהם" וב"משנה ברורה").

אשה שנדרה לעלות על קברי צדיקים: על מקרה שונה נשאל המהרי"ל (שם), לגבי אשה שנדרה, כי תלך לבית הקברות ברעגנשפורק כדי להשתטח על קברות הצדיקים. לאחר זמן מה אירע, שהיתה צריכה לנסוע לאותו מקום מפאת צרכיה האישיים, ובהגיעה לשם עלתה על קברות הצדיקים. אך לאחר מכן נקפה לבה, שמא מאחר שאת כל הדרך הארוכה מעירה לקברות הצדיקים לא עשתה כדי להתפלל על הקברות, כי אם לצרכיה, אולי לא עלה לה נדרה, שכן, את החיוב שלה עליה לקיים מתוך כוונה לעשותו ולא באורח אגב.

הטרחת והמאמץ אינם כלולים בנדר: המהרי"ל השיב לה, כי מאחר שנדרה לא כלל את הטרחת ואת המאמץ ואת הנסיעות הכרוכים בהגעתה לקברות הצדיקים, כי אם את עצם התפילה על קברם, הרי יצאה ידי חובתה, וכן נפסק להלכה (שם סעיף י').

דף פב/ב ויעלהו לעולה תחת בנו

אברהם אבינו - הכהן הגדול הראשון

בגמרתנו מבואר, שמקרבן עולה אנו למדים שיש לשחוט את הקרבן על ידי כלי, סכין, שהרי את אילו של יצחק, אשר נזבח תחתיו והיה קרבן עולה, כנאמר (בראשית כב/ג) "ויעלהו לעולה תחת בנו", אברהם אבינו שחט על ידי מאכלת - "ויקח את המאכלת". פרשת עקידת יצחק ידועה לכל, אך מפליא לגלות, כי המפרשים התייחסו לעקידת יצחק כאל שחיטת קרבן לכל דבר ועניין, כפי שיבואר להלן.

"הר המוריה" על שום מה: את ההתייחסות הראשונה לעקידת יצחק כאל קרבן רגיל, אנו מוצאים במדרש (פסיקתא רבתי פרשה מ' ד"ה "דבר אחר בחדש") שכתב, כי אברהם אבינו אמר: "רבון העולמים וכי כשר אני להקריבו? כהן אני?", הלא שם, בנו של נח, אשר היה כהן גדול, הוא הראוי להקריבו. "אמר לו הקדוש ברוך הוא, כשתגיע למקום אני מקדשך ועושה כהן אותך". בתוך כך מבאר המדרש, כי הכתרתו של אברהם לכהן היא אחת הסיבות לכינויו של הר הבית כ"הר המוריה", על שם שבאותו מקום אברהם אבינו המיר את מקומו של שם בכהונה.

אברהם היה "אונן" ומנוע מזריקת דמו של יצחק: היו גם שהתייחסו לדין "אונן". למדנו במשנה (זבחים ח/ב), כי מי שמת לו מת והוא "אונן", אינו רשאי להקריב קרבן. היו שהקשו, כי מאחר שעל ידי שחיטת יצחק, אברהם אביו היה הופך ל"אונן", הרי שעקידת יצחק לא היתה יכולה להתבצע על פי כל דיני הקרבת קרבן, וכי כיצד היה אברהם אבינו רשאי לקבל את דמו של יצחק ולזרוק אותו על המזבח.

אולם, בעל ה"אור שמח" זצ"ל (הודפס בירחון "קול תורה" שנה א' סימן י"א) השיב, כי אין כל בסיס לקושיה זו, שהרי אברהם אבינו התמנה לכהן גדול [כמבואר בפרקי דר"א פרק ל"א "וכהן גדול הגיש מנחתו"], וככזה, אינו פסול לעבוד בעודו "אונן", שכן, איסור זה נאמר לכהן הדיוט בלבד.

כהן גדול בלי שמונה בגדים? גם לעניין בגדי הכהונה שלא לבש אברהם אבינו היו שהתייחסו, תוך שהזכירו, כי לכאורה, אם אברהם אבינו היה כהן, עבודתו היתה צריכה להיות פסולה, שכן, למדנו (זבחים יז/ב) שכהן ללא בגדים, הרי הוא חסר את מעלת הכהונה. בספר "פרדס יוסף" (בראשית ח"א סימן קי"ד) מביא בהקשר לכך תירוץ מעניין, על פי דברי בעלי התוספות (קידושין לו/ב ד"ה "חופץ"), שכתבו, כי רק מי שהצטווה ללבוש בגדי כהונה, פסול לעבודה בהעדרם, לא כן, מי שלא הצטווה ללבושם. לפיכך, אברהם אבינו, שלא הצטווה ללבוש בגדי כהונה, לא נפסל לעבודה עקב אי לבישתם.

קרבת שבמקום המקדש, דינם כקרבת המזבח: לא לחינם התייחסו לעקידת יצחק כאל הקרבת קרבן על כל פרטיו ודקדוקיו, שכן, למרות שרבים מדיני הקרבתו נאמרו לגבי קרבת העולים על מזבח ה' בבית המקדש בלבד, ולא על קרבת הקרבים ב"במה", מכל מקום, קרבתו שהוקרבו במקום המקדש, דין זהה להם כלקרבת המזבח, ועקידת יצחק היתה במקום המקדש [ראה בספר "משאת יד" להגרי"ד אילן שליט"א, פר' בראשית, שהוכיח כן מסוגייתנו, וע"ע בספר זכרון "אבן ציון" עמ' תס"ז בשם הגר"מ זמבא זצ"ל].

דף פד/א אין מביאין ביכורים

מצוות ביכורים, חנוכה ו"קדשים"

מצוות ביכורים, בה נצטוונו להביא לבית המקדש את ראשית פרי אדמתנו משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, מצוותה מן העצרת ועד ימי החנוכה. מאחר שאין בידינו תלמוד בבלי על מסכת ביכורים, נשתדל להתייחס למצווה חשובה זו, במקומות שבהם היא מוזכרת בתלמוד. במאמר זה נעסוק בזהות הביכורים כ"קדשים".

כאמור, זמן הבאת הביכורים הוא מתקופת חג השבועות ועד חנוכה. הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ב הל' ו') פוסק, כי פירות שהבכירו לאחר חנוכה, נחשבים כביכורים של השנה הבאה, ויש להניחם עד לאחר עצרת. מדבריו עולה, כי גם פירות שהופרשו קודם חג השבועות מובאים כביכורים. אולם, הראב"ד (שם) חולק עליו וסובר, שפירות שלא הופרשו בין עצרת לחנוכה, אינם קדושים כלל, זאת, לאור דברי הירושלמי, אשר כתב: "הפרישם לאחר חנוכה לא קדשו". כלומר, לא חלה עליהם קדושה כלל.

הגאון רבי אריה פומרנצ'יק זצ"ל מבאר בספרו "תורת זרעים" (מסכת ביכורים פרק א' משנה ו') מחלוקת זו באופן הבא.

על הזכות הגדולה אשר נפלה בחלקי, והנני מחפש הדרך איך אוכל להודות להקב"ה על זכות גדולה זו. **חשבתי** שכונן אעשה אם אפרסם על ידי העלון החשוב והנפלא מאורות הדף היומי דברי חיזוק ועידוד וחלק מן התולעלויות המרובות אשר יש בלימוד דף היומי, שאנו נוכחים בהן בעירנו, ובכך לחזק את לומדי הדף היומי להמשיך ביתר חשק ועוז, ולזרז אחרים אשר עדיין לא הצטרפו ללימוד הנפלא הזה, להצטרף עתה!

★ ★ ★

לפני עשרים שנה היו בעיר מקסיקו בעיקר שני כוללים; האחד - והראשון - אשר ייסד אאמור"ר במסירות נפש גדולה, כולל ארם צובה, והכולל השני אשר נתייסד שנים אחדות אחריו. עתה ברוך ה' יש בעיר למעלה מעשרה כוללים אשר גם מרביצים תורה לבעלי בתים ערב ובוקר וצהרים.

החיזוקים אשר הגיעו לעירנו בכלל ולמשתתפי הדף היומי בפרט, בעקבות קביעות עיתים לתורה, הם נפלאים מאד והנני לרשום מעט מן הפלאים. **לפני** כעשרים שנה היו מגיעים יהודים בלי כיפה לראשם לכולל ומהקופסה של כיפות אשר בפתח היו חובשים לראשם כיפה ונכנסים לשמוע את השיעור בחשק ובהקשבה (לפעמים שכחו לחבוש כיפה, ושאר משתתפי השיעור היו מרמזים לה ששכח, לחבוש כיפה...). ועתה אותם יהודים חובשים כיפה כל היום, בכל מקום, הם ובניהם ובני בניהם, וזאת מבלי להרבות לדבר על העניין אלא "המאור שבה - שבתורה - מחזירם למוטב".

היו כאלו שבני משפחתם לא הקפידו על צניעות כראוי לבני האומה הקדושה, ועתה הן התחזקו בצניעות בכל דבר ועניין זאת אף על פי שהנשים אינן משתתפות בשיעור. אין זה אלא כח "המאור שבה" שמחזירן למוטב. הם ונשיהם, כל הבית התהפך והתחזק מנח קדושת התורה, וכן בשכר שממתנות לבעליהן לחזור מבית המדרש כדאיתא בגמרא.

אחד מהמשתתפים שהיה בחור מבוגר קצת, גדל בבתי ספר של אינם שומרי תורה ומצוות ולא הבין את גודל החיוב לשאת אשה ולהוליד בנים. עם הזמן הבין ונשא אשה והוליד בנים, ולא עוד אלא היה ממקימי בית הכנסת וכולל אברכים בשכונה אחרת במקסיקו המרביצים בו תורה ויראה ערב ובוקר.

ארכיטקט שהתפרנס בהרווחה גדולה, עזב עבודתו אחרי שנתקשר ללימוד התורה בלב ונפש, ונכנס לעול החינוך להיות מלמד תורה לעמו ישראל לילדי בני ישראל, צאן קדשים, והכל מנח "המאור שבה". **זאת**, ועוד: לקראת מחזור "א של הדף היומי, התעורר ביקוש בכולל ארם צובה להוסיף שיעור שני לאלה שאין בידם להגיע לשיעור הראשון, ובס"ד בתחילת מסכת ביצה, במחזור ה"א נפתח השיעור השני וממילא נתווספו הלומדים וגם אלו שלפעמים הפסידו שיעור הראשון באים לשיעור השני "לחטוף" את הדף.

בתחילת מחזור דף היומי הנוכחי, ביום כ"א לחודש אדר ראשון נתייסדו עוד שלשה שיעורים של דף היומי (בנוסף לשיעורינו בכוללנו אשר היה הרבה שנים השיעור היחיד) שניים בשני בתי מדרשות שונים בעירנו, המתקיימים עדיין כעת, לתפארת, והשיעור השלישי, בכוללנו, על ידי מגיד שיעור אחר בשעה מוקדמת.

עוד הרבה יש להאריך בעניינים נפלאים אלה, הרי למעלות התורה אין שיעור וקצבה כלל - אמנם הקיצור אהוב ולכן אסיים כאן דברי.

יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, להמשיך במפעלכם הנפלא, בייסוד שיעורים בכל קצווי ארץ הקודש תובב"א ובהפצת העלון וכן ספרים מועילים, ביתר שאת ויתר עוז, עד אשר יבוא לציון גואל, בב"א. **יהי** רצון שזכה להמשיך ללמוד וללמד תורה, ובזכות התורה נזכה במהרה לביאת משיח צדקנו ולבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן

החופם ברגשי הערכה והערצה שמואל בן אאמור" עט"ר הגאון רבי אברהם זצ"ל, בדוש ר"מ דיישיבת לב אליהו דמקסיקו ומגיד שיעור דף היומי בכולל ארם צובה דמקסיקו

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ע"א הנסכים שקדשו בכלי

נסכים בזמן הזה

שאל רבי מאיר אריק זצ"ל את האדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור זצ"ל:

מדוע אמרו ז"ל שהרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין (יומא ע"א), ולא אמרו שיאמר את פסוקי הניסוך בפרשת נסכים, כמו שאמרו "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת" (מנחות ק"א)?

ענה לו הרבי בפשטות:

ז"ל דרשו זאת מהפסוק "זאת התורה לעולה ולמנחה וכו'" והרי נסכים לא נאמרו שם!

ובהזדמנות אחרת השיב:

ז"ל רצו להשאיר משהו גם למי שאינו יודע ללמוד, שיוכל להקריב בזמן הזה... (כמוצא שלל רב, וקרא, ע"ט).

דף פה"א למתא ירקא ירקא שקול

להיכן להעביר את הישיבה?

בספר מעשה איש (ה' - כ"ז) מסופר, כי הגאון רבי הלל ויסקינד התייצב לפני ה"חזון איש" זצ"ל ושאלו: ישיבתו, ישיבת "בית הלל", נמצאת כעת בתל אביב. ההצלחה אינה מאירה לה פנים שם. האם להעבירה לבני ברק. ומדוע לא? מפני שיש בה כבר מוסדות תורה וישיבות רבות.

אדרבה, ענהו החזון איש, הלא "למתא ירקא ירקא שקול" - "לעיר שגדל שם ירק הרבה הבא ירק שלך למכור לפי שמתקבצין שם הכל לקנות" (רש"י).

כידוע, יש דיחוי בקדשים", היינו: קרבן שנדחה ממצוותו שוב אינו ראוי לעלות על המזבח, וכגון, שלאחר שנשחט הקרבן המזבח נפגם ואינו ראוי להקרבה, שוב אין הקרבן קרב על גבי המזבח (זבחים נ"ט/א). ואילו לגבי קרבן "דחוי מעיקרו", היינו: קרבן שלא היה ראוי להקרבה אף לא רגע אחד, נחלקו הדעות, ויש הסוברים, כי כאשר סר מומו הוא ראוי לעלות על המזבח, מאחר שמעולם לא היה "דחוי", שהרי דחוי הוא מי שעמד קרוב ונדחה לאחור, ואילו זה מעולם לא עלה לדרגה הראויה להקרבה כקרבן. מאחר שדינם של הביכורים כדינם של קדשים לגבי הדברים המונעים את הקרבת הקדשים והפוסלים אותם, [כגון, אתנו ומשקה ישראל], הרי שבביכורים נוהג דין "דחוי". מעתה, יתכן שהירושלמי סבר כדעה ש"דחוי מעיקרו" נחשב דחוי שאינו ראוי לעולם לשמש כקדשים, ולפיכך, המפריש ביכורים לאחר חנוכה, הרי הם דחויים מהבאה לבית המקדש בעת זו, ויש להמתין עד העצרת. מסיבה זו, הירושלמי סובר, כי פירות אלו אינם יכולים להחשב כביכורים לעולם. אולם, הרמב"ם (הל מעשה הקרבנות פרק ט"ו הל' ד') סובר, כי דחוי מעיקרו אינו דחוי לעולם, וממילא קדשו הביכורים שהופרשו לאחר חנוכה ויש להביאם לאחר עצרת [ועיין שם ביאור נוסף, וע"ע "טורי אבן" מגילה כ"ב ד"ה וכת, וב"חזון איש" זרעים ליקוטים סימן ח].

דף פה"ב תקוע אלפא לשמן

באיזה שמן אירע נס פך השמן

"תקוע אלפא לשמן". במשנתנו נאמר, כי ממקום בשם תקוע היו מביאים את השמן לצורכי בית המקדש. עובדה זו משמשת את הראשונים כבסיס לבאר, מדוע השמן שבבית המקדש דלק שמונה ימים בדיוק, הימים שלאחר מכן נקבעו כימי החנוכה. הר"ן (שבת כ"א/ב) מבאר, כי לא היה שמן טהור כי אם במרחק הליכה של ארבעה ימים, לפיכך היה צורך בשמונה ימים, כדי שיהיה ניתן ללכת לאותו מקום ולחזור ממנו עם שמן. בספר האשכול (הל' חנוכה) ובראשונים נוספים (מאירי שם, אבודרהם ועוד) מובא, כי כאמור במשנה, השמן הובא מתקוע, ותקוע היא בחלקו של אשר שהתברך בשמן.

יש לציין, כי הדבר אינו מוסכם. יש אומרים שתקוע היתה בחלק יהודה או בחלק בנימין וסמוכה היתה לירושלים (על פי המקראות שבדברי הימים ב' פרק י"א. ראה אברבנאל שמואל ב פרק י"ד, וכן משמעות רש"י בפסחים נ"א ד"ה "תקוע" וד"ה "גוש חלב", שרק גוש חלב היתה בחלקו של אשר, ועי' בקובץ "בית אהרן וישראל" ק"ד עמ' פ"ה). לדעות אלו, נזקקו לנס השמן במשך שמונה ימים, כפי שמביא ה"בית יוסף" (סימן תר"ט), שעושי השמן היו טמאי מתים והיה עליהם להטהר במשך שבעה ימים מטומאת המת, וביום נוסף היה צורך כדי לכתוש בו זיתים.

ההקבלה בין סוג השמן של המנורה לסוג השמן של החנוכה: במאמר הבא נעסוק בנידון מעניין שבו באה לידי ביטוי ההקבלה בין סוג השמן שהשתמשו בו בבית המקדש למצוות הדלקת המנורה, לבין סוג השמן שיש להשתמש בו לקיום מצוות הדלקת נרות החנוכה.

לזכר הנס ולפרסומו, חכמים תקנו להדליק נרות חנוכה שמונה ימים. מעיקר הדיון, כל נר כשר להדלקה, אולם, "מצוה מן המובחר בשמן זית, שבו היה הנס" (כל בו, הובא ב"דרכי משה" סימן תרע"ג). הדלקת נרות חנוכה בשמן זית שאינו ראוי לאכילה: הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, שנשאל לגבי שימוש בשמן זית שאינו ראוי לאכילה לקיום מצוות הדלקת נרות החנוכה, הצביע על הלכה זו כמקור לכך, שכל ששמן הזית שבו משתמשים למצוות הדלקת נרות חנוכה זומה לשמן שהשתמשו בו בבית המקדש, יש בכך תוספת הידור (קובץ מבקשי תורה עמ' ל"ב).

הדלקת נרות המנורה בשמן זית קרוש: בשנים האחרונות מוצע למכירה שמן זית "אינסטנט", כאשר השמן הקרוש ובתוכו פתילה מונח בתוך גביע זכוכית, וכל שנותר הוא להדליקו. הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל נשאל (שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סימן קמ"ג), אם ראוי לקיים בשמן זית זה את מצוות הדלקת נרות חנוכה, והאם בבית המקדש היה ניתן לקיים בשמן זה את מצוות הדלקת המנורה. אמנם, הסוגיות שבהן אנו עוסקים בימים אלו, גדושות בדיני השמן ובהלכותיו, אך לא נזכר בהן דבר וחצי דבר לגבי שמן קרוש. הגר"ש ואזנר זצ"ל השיב, כי אמנם שמן קרוש אינו כשר למצוות הדלקת המנורה בבית המקדש, שכן, מבואר ברמב"ם (הל' טומאת אוכלין פ"א הל' י"ט), כי שמן קרוש מאבד את שמו כ"משקה", אך אינו מקבל שם "אוכל" עם קרישתו, אלא אינו לא אוכל ולא משקה. מאחר שכלי המקדש המיועדים להכיל דברים לחים, אינם מקדשים אלא את הלח בלבד (זבחים נ"ח/א), אין אפשרות לקדש את השמן כראוי למצוותו. שמן קרוש כשר להדלקת נרות חנוכה: למרות זאת, כותב בעל "שבט הלוי", אין בכך כדי לפסול את השמן הקרוש לקיום מצוות הדלקת נרות חנוכה, שכן, אין לעשות הקבלה בין השמן הראוי למנורה לבין השמן הראוי לקיום מצוות נרות חנוכה, לכל פרט ודקדוק.

נס פך השמן - בשמן קרוש! מעניין ביותר, כי יש ראשונים הסוברים, ששמן קרוש נחשב אוכל (עיין ראב"ד בהשגות שם ובתוס' פסחים י"ד/ב ד"ה "אפילו"), ויש שכתבו, כי לפי שיטתם, פך השמן שבו נעשה הנס, הכיל שמן קרוש! בעל ה"תשובה מאהבה" (שו"ת ח"ב סימן רפ"ה) מספר, כי נשאל בילדותו על ידי "מהר"ל קסוויץ אב"ד קהילתנו", הרי יש דעות שבבית המקדש אין טומאה למשקין (עיין פסחים ט"ז/א מחלוקת רב ושמואל), ואם כן כיצד היוונים "טמאו כל השמנים"? הוא יישב זאת בכך, שיייתכן שהשמן היה מאופסן בכדים בהיותו קרוש, ובתור אוכל הוא ראוי לקבל טומאה (ועיין שם שכתב שאפשר ליישב באופנים אחרים ועיין "קהילות יעקב" ח"ה סימן י"ט, וע"ע בפסקי תשובות, סימן תרע"ג הערה 32).

ייחודים וכוונות: עסקנו בקיום מצוות הדלקת נרות חנוכה בשמן קרוש. היו שציינו, כי יש מספרי הסוד והקבלה המביאים כוונות וייחודים שיש לכוון בעת יציקת השמן לנר ובשעת נתינת הפתילה

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הר"ר מאיר וסרצוג ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ' בחשוון תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

